

YAŞLILIK DÖNEMİNDE DİNİ İLĞİ VE FAALİYETLER*

Elizabeth B. HURLOCK
Çev.: M. Naci KULA**

Genellikle yaşlı insanların, hayatlarının sonuna yaklaştıkça dine yöneldiklerine inanılır. Bununla birlikte, ilerleyen yaşla beraber dine ilginin arttığını gösteren bulgular azdır. Her ne kadar yaşlı bir insan ölüm yaklaştıkça ya da ciddi bir şekilde hastalandığında, daha çok dindar olabilirse de, Havishurst ve Albrecht'in "Kişilerin yaşlandıkça dine yöneldiklerini gösteren büyük ölçüde bir bulgu yoktur"¹ şeklinde belirttiği gibi orta yaştaki insan için bu geçerli değildir².

Yaşlılıkta din ve dini uygulamalara yönelik tutumlarla ilgili araştırma çalışmalarının analizinde, ilerleyen yaşla birlikte dine olan ilginin artabileceğine de azalabileceğine de ilişkin bazı bulgular vardır. Bulgulara göre³:

"Gerontolog (yaşlanma olayını ve yaşlılarla ilgili problemleri inceleyen uzman) ve Jeriocraticon (ihtiyarlık hastalıkları mütchassısı) arasında hayatın son senelerinde dinin kişisel anlamı hususunda çelişkili görüşler vardır. "Din psikolojisinin folklorunun" bir kısmı haline gelmiş olan ölüm yaklaştıkça dini inanç ve pratiğinin öneminin arttığı tezi şimdilerde psikolog ve sosyologlar tarafından git-tikçe artan bir dozda itiraza uğramaktadır. Onların çoğu, ihtiyar insanların toplumla olan ilgilerini kestikçe (veya kesildikçe) dinden uzaklaşmaya yöneldiklerini belirtirler. Bu sahadaki araştırmaların incelenmesi, kiliseye gitmek (devam

* Bu konu, Elizabeth B. Hurlock'un "Developmental Psychology" adlı eserinin 824-826 sayfalarının tercümesidir.

** Araş. Gör.; Uludağ Üniv. İlähiyat Fakültesi Din Psikolojisi

1 Geriatric Focus Report: Kiliseye devam etme, yaşla birlikte azalabilir, fakat dini alaka ve ilgi ise artar. Geriatric Focus, 1965, Nov. 1, p. 2-3; Orbach, H.L.; Aging and religion, Geriatrics, 1961, 16, 530-540.

2 Havighurst, R.J. and R. Albrecht; Older People, Newyork; Longmans, 1953.

3 Geriatric, Focus Report.

etme) gibi mutad rituel pratiklerin ilerleyen yaşla birlikte azaldığı izlenimi veriyor. Fakat kabul görmüş inanca sahip ihtiyarlar arasında dini ilgi gerçekten çok yoğun hale gelebilir. Bütün bunlara göre dinle ilgiyi kesmek veya yeniden ilgilenmekte ihtiyarlar için tipik davranışlardır.

Yaşlılıkta dine dönme veya dinden uzaklaşma yerine birçok insan hayatlarının ilk dönemlerinde teşekkül eden dini inanç ve davranışları⁴ sürdürürken Covalt'ın⁵ işaret ettiği gibi birçok yaşlı insanın din hakkındaki tutumları muhtemelen daha çok olgunlaşırken elde ettikleri veya zihni olgunluğa eriştiklerinde kabul ettikleridir. İbadet ve kiliseye devam modelleri hemen hemen aynı kalır, ya da kişiye mantıki değişimler şeklinde gözüken şartlar yüzünden değişir.

DEĞİŞİM ALANLARI: Günümüzün Amerikan kültüründe yaşlı grubunun kendine mahsus belirgin değişimleri vardır. Bunlar, dini duygular, ölüme karşı tutumlar ve dini törenlere katılımdaki değişimleri ihtiva eder.

DİNİ DUYGULAR: Hernekadar dini duyguların yaşlanmakla birlikte artmadığına dair bulgu olsa da, hem yaşı geçkin insanların genç oldukları zamandan daha çok dindarlaşmalarını dini dogmalara daha az bağımlılığı, kiliseye ruhban sınıfına ve değişik inançlardaki insanlara yönelik daha toleranslı bir tutuma doğru dönüşüm olduğuna dair bulgu da vardır⁶.

DİNİ İNANÇLAR: Yaşlılık dönemi boyunca dini inançlarda değişim olduğunda bu değişim genellikle kişisel imanın geleneksel tarzı yönünde olur. Mesela, bir çalışma da, 45-54 yaş arası grupların % 76'sı, Tanrıyı "Seven baba" (loving father) olarak kabul ederken, 65 yaşın üstündeki grubun % 81'i de aynı şekilde kabul etmiştir. Genç grubun (45-54 yaş grubu) % 51'i, kişinin bu dünyadaki konforla ilgilenmesi yerine, ölümden sonraki hayat için hazırlanması gerektiği inancını taşıırken 65 yaş üstündeki grupta böyle inananların oranı ise % 65'dir⁷.

ÖLÜMLE İLGİLİ TUTUMLAR: Hernekadar bazı yaşlı insanlar ölümün son olduğuna inansa da, ölümü hayatının başlangıcı olarak düşünme eğilimi ilerleyen yaşla birlikte artmaktadır. Değişik inançlara sahip yaşlı insanlar ile ilgili yapılan bir araştırmada cennete ve ahirete inananların oranı 30-35 yaş arasında % 30.4 iken 60-65 yaş⁸ arasında % 40.5'in üzerine yükseldiği anlaşılmıştır. Kuv-

4 Orbach, a.g.m.

5 Covalt, N.K.; The Meaning of religion to older people, in C.B. Vedder and A.S. Lefkowitz (Edt.) Problems of the aged, Springfield, III, Charles C. Thomas, P. 215-224, 1965.

6 Busse, E.W.; Studies in the proces of aging; the strenghts and weaknesses of psychic functioning in the aged, American Journal Psychiatry, 1955, 116, 896-901; Chandler, A.R.; Attidutes of superior groups toward retirement and old page.. Journal Geront; 1950, 5, 254-261; Geriatric focus report.

7 Geriatric focus report.

8 Geriatric focus report.

vetli dini inançlara sahip olanlar, zayıf dini inançlara sahip olanlara nazaran ölümün ahiretin başlangıcı olduğunu düşünmeye daha yatkındırlar⁹. İlerleyen yaşla birlikte, özellikle 70 yaş sonrası periyotta bir çok insan ölümden korkmaya başlar¹⁰. Bu durum, ölümü kendilerine çok uzakta gören genç insanlarda ters bir duygudur. Bu gençken kendilerine din daha az önemli gözükken yaşlı insanların ölüm korkusu ile başdebilmek için dini hayat tarzını benimsemelerini bir ölçüde açıklayabilir¹¹.

Sıhhati bozulan yaşlılardan bir çoğu, doktorları tarafından kendilerine ölüm ihtimallerinin söylenmesini isterler. Bunun için ileri sürülen sebepler de şunlardır: İşlerimi halletmek, yapmak istediğim şeyi yapmak, ölüm fikriyle yaşamak ve ölümü öğrenmek için zamana sahip olmak¹².

DİNİ TÖRENLER: Gördüğümüz gibi yaş ilerledikçe, kiliseye gitmede azalma ve kilise faaliyetlerine katılmada düşüş göze çarpar. Bu durum genellikle inanıldığı gibi, kötü sağlık şartlarının bir sonucu olmaktan ziyade ihtiyar insanların ulaşım meselesi, uygun giyineme kaygıları ve finansal katkıda bulunamamanın verdiği huzursuzluğun bir sonucudur.

Bundan ötürü ihtiyar insanlar, kilise faaliyetlerinin herşeyi dilediği gibi görmek isteyen genç insanlar için planlandığına inanmaktadırlar. Bunun sonucunda 60 yaşından sonra birçok erkek ve kadın kilisedeki liderlik rollerinden çekilirler ve daha önceki durumdan daha az bir şekilde değişik kilise organizasyonlarına katılırlar. Genç üyelerin kendilerine karşı tutumlarını ihtiyarların memnun olmayışları birçok durumda bu organizasyonların azalmasının sebebidir¹³. Kilise organizasyonları sosyal ilişkiler¹⁴ için fırsatlar sunduğunda yaşlandıkça kadınlar erkeklerden ziyade kilise organizasyonlarına katılmaya devam ederler. Üst tabaka ve ortanın üstü insanlar aile dışında sosyal ilişki fırsatını sadece kilise kanalı ile bulan düşük orta tabaka ve üst düşük tabaka insanlara göre kilise faaliyetlerine daha az aktiftirler. En alt tabaka insanlar kilise faaliyetlerinde aktif olmayıp

9 Feifel, H.; Older persons look at death, *Geriatrics*, 1956, 11, 127-130; Gray, R.M.; The personal adjustment of older person in the church, *Social. soc. Res*; 1957, 41, 175-180.

10 Morgan, R.F.; Note on the psychopathology of senility; senescent defense against threat of death. *Psychol. Rep.*; 1965.16, 305-306.

11 Jeffers, F.C.; C.R. Nichols and C. Eisdorfer; Attitudes of older people toward death; apreliminary study, *J. Geront*; 1961, 16, 53-56; Rhudick, P.L. and A.S. Dibner; Age, personality and health correlates of death concerns in normal aged individuals, *J. Geront*, 1961, 16, 44-49; Swenson, W.M.; Attitudes toward death in aged population, *J. Geront*, 1961, 16, 49-52.

12 New York Times Report; Doktorlar, ölmekte olan kimselere (öleceğini) söylemek zorundadır., *The New York Times*, Jan., 9, 1966.

13 Geriatric focus report; Goode, E.; Social class and church participation, *American Journal Sociol*; 1966, 72, 102-111; Gray, a.g.m.

14 Havighurst, a.g.e.

kiliseye çok seyrek giderler bunun sebebi onların uygun elbiselerinin olmayışdır¹⁵.

UYUM ÜZERİNE ETKİLERİ: Kilise üyeliğinin kalitesi üye olmaktan çok daha önemli bir konudur. Genç yaşlarda istekli bir şekilde kiliseye katılıp aktif faaliyet gösterenler, ihtiyarladıklarında dini organizasyonlara ilgi ve aktivitesi sınırlı olanlardan çok daha uyum göstermeye meyilli olurlar.

İhtiyarlığa uyum göstermede din faktörlerden sadece bir tanesidir. Fakat önemli bir faktördür¹⁶.

Kiliseye devam etme, ihtiyarlık ile kişisel uyum arasındaki ilişki dini tecrübelerden ziyade kilisenin sunduğu sosyal tecrübelerden etkilenmektedir. Kilise, sosyal hayat, arkadaşlık için fırsatlar sunar. Böylece ihtiyar insanların bir tarafa bağlı olma ve faydalı olduğunu hissetme ihtiyaçlarını tatmin eder ve yalnızlık duygusunu en aza indirger. Ayrıca din ölüm ve ahiret ile ilgili kaygıları yatıştırır¹⁷.

Dine ilginin kiliseye devam etme ve dini organizasyonlara katılımın sebepleri ne olursa olsun bu aktivitelerin ihtiyarlıkta¹⁸ iyi uyuma katkıda bulduklarına dair bulgu vardır. Dindarların kendilerine destek ve güven veren referans gruplarının olduğu dindar olmayanların büyük bir ihtimalle bu sosyal destekten mahrum olduğuna ilişkin de bulgu vardır¹⁹.

15 Albercht, R.; Social class in old age, Soc. Forces, 1951, 29, 400-405; Goode, a.g.m.; Packard, V.; The status seekers.. New York, McGraw-Hill, 1962.

16 Moberg, D.O.: Religious activities and personal adjustment in old age, J. soc. Psychol, 1956, 43, 261-267.

17 Feifel, a.g.m.; Geriatric focus report; Gray, a.g.m.

18 Feifel, a.g.m.; Gray, a.g.m.

19 Geriatric focus report.